

İMLÂ (YAZIM) KURALLARI

1. Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler
2. Birleşik Sözcüklerin Yazımı
3. Gün Ay İsimlerinin Yazımı
4. Yön İsimlerinin Yazımı
5. İkilemelerin Yazımı
6. Mi' nin Yazımı
7. İle'nin Yazımı
8. Ki'nin Yazımı
9. De'nin Yazımı
10. Kısaltmaların Yazımı
11. Sayıların Yazımı
12. Tarihlerin Yazımı

Yazım kuralları, dilimizdeki sözcüklerin nasıl yazılacağını gösteren esaslardır. Sözcükleri, herkes kendi söylediği ve bildiği gibi yazmaya kalkarsa dilimizde büyük bir karışıklık meydana gelir. İşte bu karışıklığa meydan vermemek için aşağıda açıkladığımız yazım kurallarına uymamız gerekmektedir.

1- BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER

a) **Cümle büyük harfle başlar. Cümle içinde başkasından aktarılan ve tırnak içine alınan cümleler büyük harfle başlar:**

İnsan, yaradılışı gereği, bir toplum içinde yaşar.
“Bir yer göster de saklanayım!” diye ona yalvarmış.

b) **Nokta, iki nokta, üç nokta, soru ve ünlem işaretlerinden sonra gelen her cümlenin başında da büyük harf kullanılır:**

Çeşitli zenginlikler ülkesidir Türkiye'miz:
Tabiat zenginlikleri, tarih zenginlikleri...
Bir başkadır benim memleketim.

c) **Mısralar büyük harfle başlar:**

Anneciğim bilmem farkında mısın?
Söylenmemiş en mübarek, en aziz
Duygularla çepeçevre... çaresiz ...
Sana söylediğimin farkında mısın?

d) **Özel isimler büyük harfle başlar:**

Türkiye, Ankara, Türkçe, Maltepe Dershanesi

➤ **Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar ve meslek adları, büyük harfle başlar:**

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk
Sayın Bora Şerbetçi
Zeynep Hanım
Doktor Metin Kahraman
Mareşal Fevzi Çakmak

.Akrabalık bildiren sözcükler büyük harfle başlamaz.

Ayşe teyze Ahmet amca

➤ **Kurum, kuruluş isimleri büyük harfle başlar:** Türk Dil Kurumu, Maltepe Dershaneleri

➤ **Kitap, gazete, dergi isimleri büyük harfle başlar:** Osmancık, Zaman, Türk Edebiyatı

➤ **Mahalle, sokak, cadde isimleri büyük harfle başlar:** Cumhuriyet Mahallesi, ıfık Sokağı, Hürriyet Caddesi

➤ **Millet, dil, din, mezhep isimleri büyük harfle başlar:** Türk, Türkçe, İslam, Şafii

➤ **Tür ismiyle özel isim olan isimler büyük harfle başlar:** Boncuk, Pamuk, Döldül

➤ **Yer adları büyük harfle başlar:**

Asya, Türkiye, İç Anadolu, İstanbul,
Bahçelievler, Atatürk Bulvarı

● **İkinci isim birinci isme dahil ve her iki isim birden kastedilen varlığı karşılıyorsa ikinci isim de büyük harfle başlar:** Deniz, göl, ırmak, ova v.b. isimler yerleşim yerlerinin isimleriyle kullanılıyorsa büyük harfle başlar:

Çanakkale Boğazı, Van Gölü, Ağrı Dağı, Muş Ovası

● **Deniz, göl, ırmak, ova v.b. isimler yerleşim yerlerinin adıyla anılmıyorsa ikinci isimler küçük harfle başlar.**

●

Marmara denizi, Asi nehri, Erciyes dağı, Aral gölü

➤ **Gezegen ve yıldız isimleri büyük harfle başlar:**

Merkür, Dünya, Neptün, Halley

● **Ancak, dünya, güneş, ay sözcükleri coğrafya ve gök bilimiyle ilgili bilimsel amaçla yani terim olarak kullanılmadıkları zaman küçük harfle başlar:**

Sevgili, ay yüzlü olur.
Annemi görünce dünyalar benim oldu.

➤ **Milli ve dinî bayramların isimleri büyük harfle başlar:**

Cumhuriyet Bayramı, Ramazan Bayramı, Öğretmenler Gün

➤ **Film isimleri büyük harfle başlar:**

İkinci Bahar, Deli Yürek

2. BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZIMI

Dilimizde yeni bir kavramı karşılamak için yararlandığımız yollardan biri, sözcük birleştirmesidir. Sözcük birleştirmesi yoluyla kurulan sözlere **birleşik sözcük** adı verilir. Açık göz, hanımeli, ses bilgisi, hasta olmak... örneklerinde görüldüğü gibi birleşik sözcükler bitişik de ayrı da yazılabilmektedir.

A. Bitişik Yazılan Birleşik Sözcükler:

1) **Birleşme esnasında ses türemesi veya düşmesi oluyorsa bu tür birleşik sözcükler bitişik yazılır:**
Pazar+ertesi → Pazartesi Kayın+ana → Kaynana Sütlü+aş → Sütlaç Kayıp+etmek → Kaybetmek

2) **Benzetme yoluyla oluşturulan sözcükler de bitişik yazılır:**
Aslanağzı (çiçek), keçiboynuzu (bitki), Dokuztaş (oyun), kargaburnu (alet)

3) **Arayönler bitişik yazılır:** Kuzebatı, Güneydoğu

4) **Pekiştirilmiş sıfatlar bitişik yazılır:** Tertemiz, çepeçevre, sipsivri, masmavi

B. Ayrı Yazılan Birleşik Sözcükler

1) **Birleşme sırasında ses türemesi veya düşmesi olmayan yardımcı fiillerle isimler ayrı yazılır.**
Hasta olmak, işaret etmek, söz etmek, namaz kılmak, kul olmak

2) **Birleşme sırasında sözcüklerden hiçbiri anlamını değiştirmiyorsa ayrı yazılırlar.**
Köpek balığı, Deve kuşu, Oltu taşı, Arap sabunu

3) **Birden fazla sözcükten oluşan sayılar ayrı yazılır:**
(7568) Yedi bin beş yüz altmış sekiz (34) Otuz dört (173) Yüz yetmiş üç

3. GÜN, AY İSİMLERİNİN YAZIMI

➤ **Belirli bir tarih bildiren gün, ay isimleri büyük harfle yazılır:**

Tatile 12 Haziran 2000 Pazartesi günü çıkacağız.
1919 senesi Mayıs.

➤ **Cümle içinde geçen ay ve gün adları küçük harfle yazılır:**

Murat Bey, temmuz ayında tatile gidecek.

4. YÖN İSİMLERİNİN YAZIMI

➤ **Yön bildiren sözcükler bir yer adı oluşturursa büyük harfle yazılır:**

Doğu Anadolu

Güney Amerika

➤ **Yön isimleri tek başına kullanıldıklarında veya bir varlığın yönünü gösterdiklerinde küçük harfle yazılır:**

Ülkemizin güneyinde hangi şehirler vardır?
Türkiye'nin batısı nüfus olarak yoğundur.

5. İKİLEMELERİN YAZIMI

➤ **İkilemeler ayrı yazılır.**

Uzun uzun, konuşa konuşa, eski püskü

➤ **İkilemeler arasına noktalama işareti konmaz.**

Onları bana tek, tek anlatmalısın. (yanlış)
Aşağı yukarı üç senedir çalışıyorum. (doğru)

6. -mi'NİN YAZIMI

➤ **mi (-mı, -mü, -mu) soru eki, kendinden önceki sözcüklerden ayrı yazılır:**

Okula gidecek misin?

➤ **“-mi” soru ekinden sonra zaman ve şahıs ekleri getirilince bu ekler –mi’ye bitişik yazılır:**

Bunu biliyor musunuz?
Bize hiç gelmemiş miydin?

7. İle'NİN YAZIMI

➤ **İle, ünlüyle biten sözcüklere ek olarak geti-rilince başındaki “i” ünlüsü düşer ve araya “y” ünsüzü girer. Bu durumda her iki yazım da doğrudur.**

balta ile …> baltayla çevre ile …> çevreyle

➤ **Üçüncü kişi iyelik ekinden sonra baştaki “i” ünlü-sü düşer ve araya “y” ünsüzü girer.**

arkadaşları ile …> arkadaşlarıyla

➤ **İle, özel isimlere getirildiğinde kesme işaretleriyle ayrılarak yazılır.**

Ahmet'le kardeşi az önce geldiler.

8. -ki'NİN YAZIMI

Dilimizde üç değişik görevde “ki” vardır.

➤ **İlgi zamiri olan (-ki) :** Eklendiği isimlere bitişik yazılır. Daha önce ya da daha sonra belirtilen bir ismin yerini tutar.

Kalemimi evde unuttum, seninki yanında mı?

➤ **Sıfat yapım eki olan (-ki) :** İsimlere getirilerek, eklendiği sözcüğü sıfat yapar. Yer ve zaman bildiren sıfatlar oluşturur. Kendinden önceki sözcüğe her zaman bitişik yazılır.

Sınıftaki öğrencileri çağırın.
Ayaktaki yolcular yorulmuştu.

➤ **Bağlaç olan (ki)** : Başlı başına bir sözcük olduğundan kendinden önceki sözcüklerle bitişik yazılmaz.

Demek ki, kaldı ki, bilmem ki.
Kar yağmadı ki yollar kapansın.

Bağlaç olan ki'nin bitişik yazılan kalıplaşmış kullanımları vardır :

Oysaki, halbuki, çünkü

9. -de'LERİN YAZIMI

Türkçede hâl eki ve bağlaç olmak üzere iki tane -de (-da) vardır.

➤ **Hâl eki olan "-de"** : Ektir. İsimlerin sonuna bitişik yazılır. Bulunma bildirir. Cümleden çıkarılamaz, sesli ve sessiz uyumuna göre -de, -da, -te, -ta şeklinde kullanılır.
Onu evde bulamamıştım.

➤ **Bağlaç olan "de"** : sözcüktür. Kendinden önceki sözcüklere bitişik yazılmaz. Bağlaç olan "-de, -da" kesinlikle "-te, -ta" şeklinde yazılmaz.

Ali de ödevini bitirmiş.

10. KISALTMALARIN YAZIMI

➤ **Yazıda yer kazanmak, kolaylık sağlamak gibi pratik düşüncelerle, sık sık kullanılan sözcükler, kişi ve yer adları, kuruluş adları bir veya birkaç harfle kısaltılır.**

➤ **Birkaç sözcükten oluşan kurum ve kuruluş adları, her sözcüğün ilk harfi alınarak kısaltılır.**

Kısaltma büyük harfle yapılır ve bu harflerden sonra nokta konmaz.

K.K.T.C., T.B.M.M., T.H.Y (Yanlış kullanım)

KKTC, TBMM, THY (Doğru kullanım)

➤ **Bazen sözcüklerin, özellikle son sözcüğün birkaç harfi kısaltmaya alınabilir. Bu çeşit kısaltmalarda, akılda kalıcılık için sözcük türetilir.**

ASELSAN (Askeri Elektronik Sanayi)

➤ **Elementlerin, ölçülerin milletlerarası kısaltmaları genellikle olduğu gibi kullanılır.**

C → Karbon Ca → Kalsiyum

➤ **Bazı kısaltmalarda ilk harfle birlikte oluşturulan temel harfler (genellikle ünsüzler) dikkate alınır.** Kısaltılan sözcük veya sözcük grubu, özel ad, unvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur.

Alm. (Almanca), Prof. (Profesör), Fiz. (Fizik)

➤ **Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde sözcüğün okunuşu,**
(Kg'dan, cm'yi, mm'den)

- **Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın son harfinin okunuşu esastır.** THY'ye, TRT'de
- **Bir sözcük gibi okunan kısaltmalarda okunuş esastır.** ASELSAN'da, BOTAŞ'ın
- **Sonunda nokta bulunan kısaltmalar noktayla ayrılmaz.** (vb. leri, İng.den, Alm. yı)

11. SAYILARIN YAZIMI

Sayılar rakamla da yazıyla da yazılabilir. Ancak dilimizde sayıların hangi durumlarda sayıyla, hangi durumlarda yazıyla gösterilebi-leceğine dair açık bir kural yoktur. Yalnız şu var ki, uygulamalarda birtakım ilkeler oluş-muştur..

•Küçük sayılar, yüz ile bin sayıları ve edebi karakter taşıyan metinlerde geçen sayılar yazıyla gösterilir:

Yaş **otuz beş** yolun yarısı eder.
Ayın **yirmi ikinci** günü gelirim.

Üç ayda **bir** görüşelim.
Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik.

•Büyük sayılarda ve saat, para tutarı, çek veya senetlerin üzerindeki sayılarda rakam kullanılır:

Saat **21:45**'te görüşelim.
15 metre kumaş **15.000.000** lira eder.

•Birden fazla sözcükten oluşan sayılar ayrı yazılır:

Üç yüz elli, bin dokuz yüz seksen yedi, altmış beş vb.

12.TARİHLERİN YAZIMI

1.Belli bir tarihi bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar:

10 Aralık 2001 Pazar günü buluşalım.
18 Ekim 1983'te doğmuş.
1919 senesi Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktı.
22 Şubat Pazartesi günü işe başlayacakmış.

2.Belli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar:

Okullar, haziran ayında kapanacak.
Öğretmenler kurulu, çarşamba günü toplandı.

3. Milli ve dini bayramların adları ile özelliği dolayısıyla bayram niteliği kazanmış günlerin adları büyük harfle başlar: Kurban Bayramı, Cumhuriyet Bayramı,23 Nisan Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, Öğretmenler Günü, Anneler Günü...vb.

4. Tarihlerde ayların adı harfle yazılırsa gün ve yıl bildiren sayılar nokta veya çizgi ile ayrılmaz.

22/ Ekim / 1994 (Yanlış)
22. Ekim . 1994 (Yanlış)
22 Ekim 1994 (Doğru)

NOKTALAMA İŞARETLERİ

NOKTA

1. Cümlenin sonuna konur: *Türk Dil Kurumu, 1932 yılında kurulmuştur.*

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur: **Alb.** (albay), **Dr.** (doktor), **Yrd. Doç.** (yardımcı doçent), **Prof.** (profesör), **Cad.** (cadde), **Sok.** (sokak), **s.** (sayfa), **sf.** (sıfat), **vb.** (ve başkası, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi), **Alm.** (Almanca), **Ar.** (Arapça), **İng.** (İngilizce) vb.

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur: 3. (üçüncü), 15. (on beşinci); *II. Mehmet, XIV. Louis, XV. yüzyıl; 2. Cadde, 20. Sokak, 4. Levent* vb.

4. Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur: *3, 4 ve 7. maddeler; XII – XIV. yüzyıllar arasında* vb.

5. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

I.	1.	A.	a.
II.	2.	B.	b.

6. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: *29.5.1453, 29.X.1923* vb.

7. Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: *Tren 09.15'te kalktı. Toplantı 13.00'te başladı.*

8. Kitap, dergi vb.nin künyelerinin sonuna konur:

Agâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK Yayınları, Ankara, 1960.

9. Dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur: *1.000, 326.197, 49.750.812* vb.

10. Genel Ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.org.tr>

11. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır: *4.5=20, 12.6=72* vb.

VİRGÜL

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur: *Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan sonra bu sı-cak, aydınlık ve sevimli odanın havasında erir gibi oldum.* (Halide Edip Adıvar)

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur: *Umduk, bekledik, düşündük.* (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

3. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur:

Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerini duyar duymaz, hasretlisini karşılamaya atılan bir genç kadın gibi koltuğundan fırlamış ve ona kapıyı kendi eliyle açmaya gelmişti. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

4. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur:

Zemin bu kadar koyu bir kırmızıya dönüşünce, bir an için de olsa, belirginliğini yitiriverdi sivilceleri.

5. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına ko-nur:

*Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu dem bir kamış olsam!* (Ahmet Haşim)

6. Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur:

*Adana'ya yarın gideceğim, dedi.
Aç karnına sigara içmekle hiç de iyi etmiyorsun, dedi.* (Necati Cumalı)

7. Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur:

– Bu akşam Datça'ya gidiyor musunuz, diye sordu.

8. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

*Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e,
– Bu anahtar köşkü de açar, dedi.* (Ömer Seyfettin)

9. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bil-diren *hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette* gibi kelimelerden sonra konur: *Peki, gideriz. Olur, ben de size katılırım. Hayhay, memnun oluruz. Haydi, geç kalıyoruz.*

10. Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelime grup-larıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır:

Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır. (Halit Ziya Uşaklıgil)

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:

Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir. (Atatürk)
Sayın Başkan,

12. Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için kullanılır: *38,6 (otuz sekiz tam, onda altı), 0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş)*

13. Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra konur:

Ancak yemekte bir karara varıp, arkadaşına dikkatli dikkatli bakarak konuştu.

14. Özne olarak kullanıldıklarında *bu, şu, o* zamirlerinden sonra konur:

Bu, benim gibi yazarlar için hiç kolay olmaz.

15. Kitap, dergi vb.nin künyelerinde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

Falih Rıfkı ATAY, *Tuna Kıyıları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938.

NOKTALI VİRGÜL

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur: *Erkek çocuklara Doğan, Tuğrul, Aslan, Orhan; kız çocuklara ise İnci, Çiçek, Gönül, Yonca adları verilir.*

2. Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayır-mak için konur: *Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağır-mak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum.*

3. İki-den fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde öz-neden sonra noktalı virgül konabilir:

Yeni usul şüirimiz; zevksiz, köksüz, acemice görünüyordu. (Yahya Kemal Beyath)

İKİ NOKTA

1.Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlenin sonuna konur:

Millî Edebiyat akımının temsilcilerinden bir kısmını sıralayalım: Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ali Canip Yöntem.

2. Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlenin sonuna konur:

Bu kararın istinat ettiği en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. (Atatürk)

3. Ses bilgisinde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır: *a:ile, ka:til, usu:le, i:cat.*

4. Karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra konur:

*Bilge Kağan: Türklerim, işitin!
Üstten gök çökmedikçe,
alttan yer delinmedikçe
ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?*

5. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

*– Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?
Ziraatçı sayar:*

6. Genel Ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.org.tr>

7. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: $56:8=7$, $100:2=50$ vb.

ÜÇ NOKTA (...)

1. Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:

Ne çare ki çirkinliği hemencecik ve herkes tarafından görülüveri-yordu da bu yanı...

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak is-tenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur: *Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.*

3. Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan kelime veya bölümle-rin yerine konur: *... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı.*

4. Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığı göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

5. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur:

Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

— *Koca Ali... Koca Ali, be!..* (Ömer Seyfettin)

6. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevap-larda kullanılır:

— *Yabancı yok!*

— *Kimsin?*

— *Ali...*

— *Hangi Ali?*

— ...

SORU İŞARETİ (?)

1. Soru eki veya sözü içeren cümle veya sözlerin sonuna konur:

Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı?

2. Soru bildiren ancak soru eki veya sözü içermeyen cümlelerin sonuna konur:

Gümrükteki memur başını kaldırdı:

— *Adınız?*

3. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır: *Yunus Emre (1240 ?-1320), (Doğum yeri: ?)*

ÜNLEM İŞARETİ (!)

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ibarele-rin sonuna konur: *Hava ne kadar da sıcak! Aşk olsun! Ne kadar akıllı adamlar var! Vah vah!*

2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:

Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri! (Atatürk)

3. Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay
ayraç içinde ünlem işareti kullanılır:

İsteseymiş bir günde bitirirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).

KISA ÇİZGİ (-)

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

*Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi bil-
mem.*

2. Cümle içinde ara sözcükleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözcüklerin veya ara
cümlelerin başına ve sonuna konur, bitişik yazılır:

Küçük bir sürü -dört inekle birkaç koyun- köye giren geniş yolun ağzında durmuştu.

3. Kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır: *al-ış,*
dur-ak, gör-gü-süz-lük vb.

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır: *al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-,*
okut-, taşla-, yazdır- vb.

5. İsim yapma eklerinin başına, fiil yapma eklerinin başına ve sonuna konur: *-ak, -den, -*
ış, -lık vb.

6. Heceleri göstermek için kullanılır: *a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma, ku-yum-cu-luk,*
prog-ram, ya-zar-lık vb.

7. *Arasında, ve, ile, ila, ...-den ...-e* anlamlarını vermek için kelimeler veya sayılar
arasında kullanılır: *Aydın-İzmir yolu, Türk-Alman ilişkileri, Ural-Altay dil grubu, Dil ve Tarih-
Coğrafya Fakültesi, 09.30-10.30, Beşiktaş-Fenerbahçe karşılaşması, Manas Destanı 'nda soy-dil-din
üçgeni, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, Türkçe-Fransızca Sözlük vb.*

8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır: *50-20=30*

9. Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır: *-2 °C*

UZUN ÇİZGİ (—)

Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna ***konuşma çizgisi***
de denir.

Frankfurt'a gelene herkesin sorduğu şunlardır:

— *Eski şehri gezdin mi?*

— *Rothschild'in evine gittin mi?*

EĞİK ÇİZGİ (/)

1. Dizeler yan yana yazıldığında aralarına konur:

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak / O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak / O benimdir, o benim milletimindir ancak.
(Mehmet Akif Ersoy)

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur: *Altay Sokağı No.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA*

3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: *18/11/1969, 15/IX/1994 vb.*

4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır: *-a /-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden vb.*

5. Genel Ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.gov.tr>

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: *70/2=35*

7. Fizik, matematik vb. alanlarda birimler arası orantıları gösterirken eğik çizgi araya boşluk konulmadan kullanılır: *g/sn (gram/saniye)*

TIRNAK İŞARETİ (“ ”)

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır: *Türk Dil Kurumu binasının yan cephesinde Atatürk'ün “Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.” sözü yazılıdır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ön cephesinde Atatürk'ün “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” vecizesi yer almaktadır. Ulu önderin “Ne mutlu Türk'üm diyene!” sözü her Türk'ü duygulandırır.*

2. Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır: *Yeni bir “barış taarruzu” başladı.*

3. Cümle içerisinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tırnak içine alınır: *Bugün öğrenciler “Kendi Gök Kubbemiz” adlı şiiri incelediler.*

DENDEN İŞARETİ (")

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

- a. Etken fiil
- b. Edilgen "
- c. Dönüştürücü "
- ç. İşteş "

YAY AYRAÇ ()

1. Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlenin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır. Yay ayraç içinde bulunan ve yargı bildiren anlatımların sonuna uygun noktalama işareti konur: *Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.* (Nurullah Ataç)

2. Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır: *Yunus Emre'nin (1240?-1320).*

3. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıkla-mak ve göstermek için kullanılır: *İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakam'a yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın...* (Reşat Nuri Güntekin)

6. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır: *Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.*

8. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayraç konur:

I)	1)	A)	a)
II)	2)	B)	b)

KESME İŞARETİ (')

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır: *Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk'üm, Türkiye'mizin, Fatih Sultan Mehmet'e,*

2. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur: *Nihat Bey'e, Ayşe Hanım'dan, Mahmut Efendi'ye,*

3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur: *TBMM'nin, TDK'nin, BM'de, ABD'de, TV'ye vb.*

4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur: *1985'te, 8'inci madde, 2'nci kat; 7,65'lik, 9,65'lik, 657'yle vb.*

ANLATIM BOZUKLUKLARININ NEDENLERİ

- ✓ Eş anlamlı kelimelerin bir arada kullanılması
- ✓ Eklerin yanlış kullanımı
- ✓ Birbiriyle çelişen sözlerin bir arada kullanılması

- ✓ Anlamı zaten diğer kelimelerde bulunan kelimelerin gereksiz yere kullanılması
- ✓ Bir kelimenin yerine yanlış anlam verecek şekilde başka bir kelime kullanılması
- ✓ Tümeleç yanlışları

- ✓ Özne-yüklem uyumsuzluğu: Farklı yüklemelerin aynı özneye bağlanması
- ✓ Nesne-yüklem uyumsuzluğu
- ✓ Düşünme ve mantık hataları

- ✓ Fiilin veya yardımcı fiilin yanlış kullanılması
- ✓ Tamlama yanlışları
- ✓ Kelimelerin yanlış yerde kullanılması

Şimdi en çok karşılaştığımız anlatım bozukluklarını örneklerde görelim

- ❖ Eş anlamlı kelimelerin bir arada kullanılması
- ✓ Bu konuda herkesin fikir ve görüşünü almalısınız.
- ✓ Hava sıcaklığı sıfırın altında eksi sekiz derece imiş.
- ✓ Ben çok varlıklı, zengin biri değilim.

- ✓ Neşeli, sağlıklı, şen bir görünüşü vardı.
- ✓ Yirmi dakika geçmesine rağmen program henüz, hâlâ başlamadı.
- ✓ Güç ve müşkül zamanlarda üstüne düşeni yerine getirir.

✓ Anlamı zaten diğer kelimelerde bulunan kelimelerin gereksiz yere kullanılması

Cümlede gereksiz sözcük kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar. Bir cümlede gereksiz sözcük bulunduğunu anlamak için, sözcük cümleden çıkarılır.

Bu durumda cümlenin anlam ve anlatımında bir bozulma oluyorsa o sözcük gerekli, olmuyorsa gereksizdir.

- ✓ Satıcı burnu havada, kendini beğenmiş biri.
- ✓ Yaklaşık beş yıl kadar bu Edirne'de oturduk.
- ✓ Dışarı çıkmak istediğini kulağıma alçak sesle fısıldadı.
- ✓ Eve arkadaşı ile birlikte geldi.

- ✓ Yanına gidiniz, konuşarak derdinizi anlatınız.
- ✓ Problemi çözmek için iki arkadaş üç saat süre ile uğraştılar.

✓ Japonya'daki arkadaşıyla on yıl boyunca karşılıklı mektuplaştılar.

❑ Bir kelimenin yerine yanlış anlam verecek şekilde başka bir kelime kullanılması

✓ Futbolcu, attığı muhteşem golle takımının galip gelmesine neden oldu.

Cümlesindeki “neden olmak” eylemi olumsuz anlamda kullanılır. Oysa maçın kazanılması olumlu bir durumdur. Öyleyse “neden oldu” sözü bu cümlede yanlış kullanılmıştır. Bunun yerine cümle “...gelmesini sağladı.” şeklinde bitirilebilir.

✓ Tanımadıkları bir ortama gelen kişiler ilk başlarda çekimser olur.

Cümlesindeki “ çekimser ” sözcüğü görüş bildirmekten çekinmek anlamındadır. Oysa cümlede verilmek istenen anlam “ürkek, sıkılgan”dır. Öyleyse bu cümlede “çekingen” sözcüğü kullanılmalıdır.

✓ Başarısızlığını düzensiz çalışmasına borçludur.

✓ Böyle hareketler ülkede demokrasinin işlememesini sağlayacaktır.

✓ Elindeki bıçağı vücuduna batırmış.

✓ Bu, Türkiye'ye özel bir durumdur.

✓ Buradan gidersek yakalanma şansımız nedir?

✓ Birbiriyle çelişen sözlerin bir arada kullanılması

✓ Eminim bu saatlerde eve gelmiş olmalı.

✓ Mutlaka bir gün çocukluk arkadaşlarını belki yine arayacak.

✓ Kesinlikle yarın gelebilirler.

✓ Şüphesiz bu sözleri bütün öğrenciler duymuş olmalı.

✓ Aşağı yukarı bundan tam yirmi yıl önceydi.

✓ Sözü ettiğiniz şairin herhâlde on altıncı asırda yaşadığını zannediyorum.

Eklerin yanlış kullanımı

✓ Biricik arzumuz sınavı kazanmak ve iyi bir bölüme girmemizdir.

✓ Öğrencilerin başarısına ilgilenmek gerekir.

✓ Dünkü toplantıda Ali bize sınıf arkadaşlarını tanıştırdı.

✓ Bizi en çok sevindiren onun bu sınavı kazandığıdır.

✓ Bu çocuklar, fakir bir ülkenin, savaş nedeniyle kendileriyle ilgilenilmeyen, gerekli eğitimi alamayan çocuklardır.

✓ Yazarlarımızın köy yaşantısına ilgilenmeleri toplumumuz açısından çok yararlıdır.

Özne-yüklem uyumsuzluğu - Farklı yüklemelerin aynı özneye bağlanması

✓ Kimse gelmemiş, maça gitmiş.

Cümlesinde “gelmemiş” olanlar ile “gitmiş” olanlar aynı ancak “kimse” olumsuz bir öznedir. Oysa “gitmiş” olumlu bir çekimdir. İkinci cümle özneyle uyum sağlamamıştır. Buna “hepsi” şeklinde bir özne getirilmelidir.”

Türkçede bazı özneler olumlu, bazıları olumsuz anlamlar verir. Buna göre yüklemelerin de olumlu, olumsuz çekimlenmesi gerekir.

- ✓ Sen ve arkadaşların beni iyi dinleyin.(siz)
- ✓ Kardeşim ve annem okula gitti.(onlar)
- ✓ Sen ve kardeşin hangi okulda okuyorsunuz?(siz)

- ✓ Sen hatta hepiniz bana yardım edin.(siz)
- ✓ Ödülü sadece ben ve sınıf arkadaşım kazanmıştık.(biz)
- ✓ Bu soruyu ancak ben ve sen çözebiliriz.(biz)

Öznenin insan ya da başka varlıklar olması da yüklem tekil veya çoğulluğunu etkiler. Eğer özne bitkiler, hayvanlar, cansız varlıklar ya da soyut kavramlarsa, yüklem daima tekil olur. İnsanlar çoğul özne olduğunda ise yüklem tekil veya çoğul olabilir.

- ✓ “Kuşlar ağaçlarda ötüyorlar.” değil, “Kuşlar ağaçlarda ötüyor.” olmalı.
- ✓ “Korkular üzerine gidildikçe azalır.” değil “azalır.” olacak.
- ✓ “Öğrenciler öğretmeni dinliyor.” şeklinde de doğrudur, “dinliyorlar.” şeklinde de.

Türkçede sıfatlar çoğul anlam verirse isimler çoğul eki almaz. Bu özellik genellikle belgisiz sıfatlarda görülür.

✓ Birçok insanlar bu kitabı beğendi.
“ Cümlesinde “birçok” sıfatı çoğul bir anlam verdiği hâlde “insanlar” sözü de çoğul eki almıştır. Cümleden çoğul eki çıkarılmalıdır.”

✓ Herkes ondan nefret ediyor, yüzünü görmek istemiyordu.
“ İkinci cümle öznesi eksik. İlk özne yanlış anlam verecek şekilde ortak olarak kullanılmış.”

Tümleç yanlışları

✓ Türkçe öğretmeninin yanına gitti, bir soru sordu.

Cümlesindeki öğeleri inceleyelim: “gitti” ve “sordu” yüklemidir. Giden ve soran kişi yani “o” gizli öznedir. Yani “o” ögesi her iki yüklem için ortak ögedir. Bu ortak ögeyi yüklemlemlerle kullanalım.

✓ Bebeğe sevgiyle baktı, sevdi.
“ Cümlesinde nesne eksikliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır. Bu bozukluk ikinci cümleye “onu” sözcüğü getirilerek giderilir.”

Düşünme ve mantık hataları

- ✓ Problemleri karşılıklı anlayış ve birlik içinde çözeceğiz.
- ✓ Yiyecek bir lokma ekmeğimiz hatta yemeğimiz bile yok.
- ✓ Bu yazıyı değil okumak, anlamak bile imkânsız.
- ✓ Bölgeyi iyi tanınmasına rağmen her yeri gezdi
- ✓ Yarın mutlaka bir gazete almayı unutmayın.

Filin veya yardımcı fiilin yanlış kullanılması

- ✓ Bazı yiyecekler sağlıklı yerinde ve yaşlı olmayan kişilerce özellikle yenmelidir.
- ✓ Ekşiyi az, acıyı ise hiç sevmezdi.
- ✓ Boyu kısa, bedeni de pek biçimli değildi.
- ✓ Kitap için kendisine verilen paranın eksik ve yeterli olmadığını söyledi.
- ✓ Ben ona ağabey, o da bana kardeşim derdi.

Kelimelerin yanlış yerde kullanılması

Bazen sözcük doğrudur ancak cümlede bulunduğu yer doğru değildir. Bu durum cümlenin anlamını bozar.

- ✓ Yeni durağa varmıştım ki otobüs geldi.

“Cümlesinde “yeni” sözünün yeri anlatımda bozukluğa yol açmıştır. Çünkü burada söylenmek istenen, durağın yeniliği değil, durağa varmanın yeni, henüz yapıldığıdır.”

Cümlenin doğrusu:

- ✓ “Durağa yeni varmıştım ki otobüs geldi.” şeklinde olmalıdır.
- ✓ Yeni durağa gelmiştik ki otobüs de hemen geldi. (değil)
- ✓ Durağa yeni gelmiştik ki otobüs de hemen geldi. (olmalıdır.)
- ✓ Bu toplantıda çekinmeden düşünceler dile getirilmeli. (değil)
- ✓ Bu toplantıda düşünceler çekinmeden dile getirilmeli. (olmalıdır.)